THE DAILY HEBREW JOURNAL

H. WINBERG, Pres. & Gen. Mgr.

The Only Daily Jewish Newspaper in the Province of Ontario

PUBLISHED BY

— CANADIAN JEWISH PUBLISHING CO., LTD. —

251-253 Queen Street West Telephone Adelaide 3967

SUBSCRIPTION RATES: $3.50 PER YEAR

SINGLE COPY 1c.

Entered as Second Class Mai Matter at G.P.O. Toronto, Ontario January 22nd, 1913

די נייע געפאהר פאר אידישע קינדער

אין האמילטאן איז זיך לעצטע וואָך צוזאמענגעקומען דער פּראָוויניציעלער סינאד פון דער אנגליקאנער קירכע. יענע קערפּערשאפט העלכע קאָנטראָלירט די גייסטיגע זייט פון דער אנגליקאנער קירכע אין דעזער פּראָווינץ.

איין דעזער פערזאמלונג איז פיעל געדרעדט געוואָרען וועגען די פערשידענע זשטעג פונ׳ם לעבען, וועלכע בעדרוהען די אינטערעסען פון דער קירכע און וואס שטרעבען אלע צו פערפעסטיגען מעהר די קירכע און דעם רעליגיעזען גלויבען. און צווישען די פערשידענע דעקאָמענדאַציעס, וועלכע זענען אויף דעזען רעליגיעזען צוזאמענפאהר אנגענומען געוואָרען, געפינט זיך אויך א בעשלוס, אז אין די „פאבליק סקוהלס״ זאָל מעהר פלאץ געגעבען ווערען פאר רעליגיעזער ערציהונג. און די „סקוהל ווערס״ זאָלען אריינגעלעגען ווערען מעהרערע אויסציגע קאפיטלאך פון דער ביבעל. און שולער וועלען אריין אין „הויז סקוהלס״ זאָלען אויך קענען נעהמען אלס א „סאבדזשעקט״ ביים עקזאמען די „הוליגע שריפטען״.

דורך דעם האפען דעזע קירכע טהיער צו פערגרעסערען די רעליגיעזע שטימונג צווישען דער יוגענד.

צו אזעלכע בעשלוסען קענען די אידען פון אנטעריא ניט בלייבען גלייכגילטיג.

די טאראנטאר אין אלע אנטאריע אידען זיאלטען זיך קיינמאל אין אזא קירכע אנגעלעגענהייט ניט אריינגעמישט, וועלכע דעזע לאזען צופריעדען די שילען, וואו די יוגענד ווערט ערציהען.

אזוי לאנג אבער ווי זיי ווילען זעזער רעליגיעזען, איינפלוס אריינגען וואס מעהר אין די שולען, דארפען מיר צו זיי איישריין האלט! שוין יעצט, ווען רעליגיאן ווערט אפיציעל ניט געלערענט אין די אנטערעער פאבליק סקוהלס, זענען די אידישע קינדער, ווערע בעהען אין די קינדער גארטענס, „דושיזהס אי לאש יי״, ניט וויסענדיג אפילו וואס דאס איז. און נאך מרוערעריגער ווילען זיין די דעזעלבען אטאן פון די אנגליקאנער קירכע זאָלען דורכגעפיהרט ווערען, און פאַרשידענען פון די אנגליקאנער קירכע זאָלען דורכגעפיהרט ווערען. און פון דער לעגיטימען אלס א געזעץ אנגענומען ווערען.

די פאלקס־שולען מוזען אין דארפען בלייבען וועלטליך־ערציהערישע, און קיינמאהל ניט קיין קריסטליך־סעקטאנישע.

אין דעם זענען פעראינטערעסירט אלע רעספּעקטאבלע אידען, אין נאך מעהר די אידען. און די גרעסטע נאכלעסיגקייט פון דער אידישער זייט וועט דאס זיין ווען די זאך וועט פערקיקט ווערען.

די אנטערער רעגיערונג מוז אויפמערקזאם געמאכט ווערען, אז די אידען ווילען ניט אין פערלאנגען ניט אז מען זאָל מיט געוואלד זייערע קינדער ערציהען פאר קריסטען, א זאך וועלכעס מוז זיין דער רעזולטאט, ווען דער ווילען פון די אנגליקאנער זאָל ווערען א געזעץ.

פאר די אידישע קינדער פון דער פּראָווינץ אנטעריא שוועבט יעצט א נייע געפאהר, די געפאהר פון אוועקגערעסען צו ווערען פון זייער פאלק, און דער חיב פון די עלטערען איז זיי פון דעזער געפאהר צו פערהיטען.

דער ביכער טאג
דארף זיין אין ערפאלג

די אידישע טאראנטא איז געווען די איינציגע וועלכע האט זיך נאך׳ן טויט פון דעם גרייסען אידישען שריפטשטעלער שלום עליכם אבגעהויבען, מיט גרינדען אן אינסטיטוציע אויף זיין נאמען, עס איז געגרינדעט געוואָרען די שלום עליכם פאלקס ביבליאָטהעק, און אינסטיטוציע, וועלכע איז די פאסענדסטע צו פערארייביגען שלום עליכם׳ס נאמען און אויך איז זי די נייטיגסטע פאר דעם אידישען קולטורעלען לעבען אין דער אידישער טאראנטא.

די ביבליאָטהעק איז געגרינדעט געוואָרען אבער דערווייל פונקציאָנירט זי נאך ניט. אמת עס ווערען שוין געוואָרען אלע אנפאנגס־שריטען, אבער אין אלעמען פאל איז עס נאך ניט געווען אזוי ווי אזוי. אין דער רעגיערונג אלס א געזעץ אנגענומען ווערען.

די פאלקס־שולען מוזען אין דארפען בלייבען וועלטליך־ערציהערישע, און קיינמאהל ניט קיין קריסטליך־סעקטאנישע.

אין דעם זענען פעראינטערעסירט אלע רעספּעקטאבלע אידען, אין נאך מעהר די אידען. און די גרעסטע נאכלעסיגקייט פון דער אידישער זייט וועט דאס זיין ווען די זאך וועט פערקיקט ווערען.

די אנטערער רעגיערונג מוז אויפמערקזאם געמאכט ווערען. אז די אידען ווילען ניט אין פערלאנגען ניט אז מען זאָל מיט געוואלד זייערע קינדער ערציהען פאר קריסטען, א זאך וועלכעס מוז זיין דער רעזולטאט, ווען דער ווילען פון די אנגליקאנער זאָל ווערען א געזעץ.

פאר די אידישע קינדער פון דער פּראָווינץ אנטעריא שוועבט יעצט א נייע געפאהר, די געפאהר פון אוועקגערעסען צו ווערען פון זייער פאלק, און דער חיב פון די עלטערען איז זיי פון דעזער געפאהר צו פערהיטען.

א לאנד וואו די זונן שיינט ביי נאכט

איינע פון די וואונדערבארסטע לענדער אויף דער וועלט איז די קליינע גאָרוועגען אין דעם סאמע זייט פון אייראָפּא. זי איז ניט בלויז וואונדערבאר דערמיט, וואָס אין דעם משך פון א פּאָאר דורות בלויז האט זי זיך ארייפגעהויבען אזוי הויך איבער די מייסטע אנדערע, זייט לענגער צי ווייניגער לענדער מיט איהרע גייסטיגע ריעזען. ווי העגריקאיבסען, ביערנסטערנע ביערנסאָן, גרייג, קנוט האמסאָן און אנדערע. זי איז נאָך מעהר וואונדערבאר מיט איהרע מערקווירדיגע וואונדערבארע נאטור ערשיינונגען.

גאָרוועגען איז א לאנד פון ריעזיגע פרוכטבארע אבער צו דערזעלבער צייט מערקווירדיגע שעהנע פעלזען, פון פיעלע פיארדען, ים צינג וואס רייסען זיך אריין אין דער יבשה. און פון אייביגען שנעע און איין אויף פיעלע פון די הויכע בעל זען. אבער די וואונדערבארסטע און זעלטענסטע נאטור ערשיינונג אין פיעלע פלעצער פון גאָרוועגען איז דאס גאָרנ ליכט אדער די זונן פון האלבע נאכט. גאנץ איינפאך אום האלבע נאכט שיינט יענע פלעצער די זונן אזוי העל ווי טאג און בעווייסט דעם ים און די פליינע אויף מיילען און מיילען ארום און בע פארבט די גרויסע וואלקענס מיט א רויט ליכען הופער פארב און וויקעלט איין די הויכע פעזען אזן געבייערען אין בונטען גאָרדענע שטראהלען.

עס איז אפשר א צופאל און אפשר ניט וואס דיעזעס מערקווירדיגעס לאנד פון ריעזיגע פעלזען האט ארויסגעגעבען אזעלכע ריעזען מענשען. די פילזאָפיע און געשיכטע האבען שוין לאנג אנערקענט די טיעפע ווירקונג וואס דער קלימאט און די אלעמיינע נאטור פון א לאנד האבען אויף די איינוואהנער פון דעם לאנד, אויף אידער קולטור און אויף אידער פארשטענדניס קראפט אויבערהויפט. יעדעס מאָל די לימאָראטור קריטיקער שטעלען זיך אב אויף די איינזאמקייט פון הענריק איבסען׳ס בארארטער און די שווערע, און עפעס אזוי ווי א בייזליכע און פערצאָגטע פערטראכטקייט וואס שוועבט אויבער דיזע פעלזען מעכטיגע דראמען און ווען אין זיי א עהנליכקייט צו די אומעטיגע איינאמאנע נאָרוועגישע פיארדען און ספּע ציעל צו אידערע איינזאמע, סומע פעלזען בערג, און ווען מען לייענט די ווערקע פון קנוט האמסאן און מען זעהט ווי איי נגערגוט פאָעטיש און צו דערזעלבער צייט אומעטיג זיינע שילדערונגען זיינען, ווי פאנטאסטיש זיינע העלדען זיינען, ווי זיי געהען ארום מיט עפעס אזוי פיבערנ דע פערשיאדענע מוחות, אזוי ווי זיי וואָקסען געבלאָנדזשעט ווישיש הימעל און ערד, צווישען וואָהר און טרוים עפעס אזוי ווייזערע אויגען וואלטען געזעהען ווייניג זעהנגען, דאן דאכט זיך אונז אב אז דאס האט דער מערקווירדיגער נאָרד ליכט דורכגעשיינט דורך קנוט האמסאן׳ס מוח, דורך געזייט זיך דורך זיין פארשטעלונגס קראפט זאגן זי אזוי פאנטאסטיש בעפארכט.

אט ווי אזוי א רייזענדער בעשרייבט די נאָרוועגישע נאטור און איבערהויפט די האלבע נאכט זונן אין די בילדער וואס מאהלען זיך אינטער איהר אויף דעם ים און אויף דער יבשה:

„דער ציג פון קריסטיאנא קיין טראנד היים) שטייגט ארויף אין די הויבע בערג אין די נאָך ניט געטשעפעטע און כמעט וויא אונבעוואהנטע הויכע בערג, ער שפּרינגט איבער גריבער, קריכט איבער בערג וויינט אויס מעכטיגע וואסער פא לען גליטשט זיך פערבייי אבגרונטען און פערבייי בארג אוועראס און צייגט דעם רייזענדען אלע הערליכקייטען פון דער געוואלטיגער איינזאמער נאטור פון ריעזיגע בערג. אבער אז מען קומט צו צו דעם שטעלט זיך פארן רייזענדען פאר א גאנץ נייע בילד, א ווייסע בלענדענדער ווייטע צווייבער געשיכטע, דאס לאנד פון אייביגען שנעע אין איין, אז דער רייזענ דער פאהרט ארויף מיט דער באהן צו דיא הויכע איין פעלדער זעהט ער פאר זיך אויסגעשפּרייט דאס לאנד אין דעם פיאהר און וואונדערבאר איז דאס בילד אין אבער אויך אויף דער נאכט אונטער דעם התדערט פארביגען הימעל פול מיט שטו מענען.

דער בערהמטעסטער וואונדער פון דעם בארד לאנד איז די האלב נאכטיגע זונן. אבער ווען מען פערבעגנט אונטער איהר א לאנגע צייט דאן געפינט מען איים אז איינענטליך איז עס נור א בלענ דונג א נארעריי. די זונן נעהט געטליך ניט אויף אין מיטען נאכט, ווייל אויי גענטליך איז זי דאָך גאר קיינמאל ניט אונטערגעגאנגען. זי שיינט אונאונטער בראכען די גאנצע נאכט.

מיר זיינען געפאָהרען אויף א דאמפ פער צום וועסט פיארד און פון דארט אין דעם אפענעם ים. דאן איז געווען האל בע נאכט, אבער ארום אונז האט זיך אויסגעבריים א ליכטיגע העלע ווייסליכט אין מיטען ים איז פריי בלעגען א פעל זעג בלאָק. אויף 100 קילאָמעטער ארום האט מען אזעלכע געקענט. זעהען אין דער קלאָהרער לופט. וואָס נעהענטער מיר זיינען צוגעקומען צו דער זיכטבארער זונן אלס העלער ווען מיר האבען צוגערודערט

צום פעלז בלאק איז די לופט געווארען צו ערשט רויטליך, דערנאָך גאנץ ווייס, גאנצע ווייסע פלאכע פעלדער זיינען ארויס געשווומען פון דעם וואסער. זיי האבען זיך טעשפארט אלץ העכער, ארויפקריכענד דיג איין ווייסער פעלז אויף׳ן אנדערען. גאנצע פאָלקען שטאראהלען בונטען האָ בען אויפגעטויכעט און אין מיטען פון דיע זען שטראהלען ים האט ארויפגעשיינט עפעס גאָך פלקעלערער פון זיי אלעמען א פינטעל — א פערטעל קרייז. א גאנצע קויל — די האלבע נאכטיגע זונן, בלענדענד ווייס, א ווייס וואס הערשט איבער די וואס סערען. דער לופט און די פעלזען אין אלעס בעלייכט עס און אלעס פערשלינגט עס.

די זונן אליין קען ניט כאָהל אין דרום אזוי ניט לייכטען ווי דאָ די לוטס בלויז, שטראהלענדער ווי די קויל פון דער זונן דאָרט אונטען איז דאָ. יעדער וואסער שטרייף יעדער בעלויכטענדער פעלז און וואס שפּעטער אלץ קרעפטיגער און מאָ סיווער ווערט דאס ליכט. די זונן שטייגט ארויף אלץ העכער אין הימעל, איהר אב שיין אין דעם ים — א ווייסע פלאמענדע קויל — קאטשעט זיך ארויס אלץ מעהר פון פארענט אין דער נאנצער ים בלייש־צעט ווי צופלאָסענער, לייכטענדער קוועק זילבער. מען באדט זיך אין דאס ווייסע, מען שווימט אין דאס ווייסע, מען לעבט אין דאס ווייסע, אין דעם לייכטענדען ווייסע.

אבער פיעל מערקווירדיגער איז די מי טען נאכט זונן אויף׳ן נאָרדישען מרעג — דער נאָרד קאפ — וואס שפּרייט זיך אויס אזוי ווי א גאלטער פלייץ הויך איבערן ים. ווען האלבע נאכט קומט אן ווערט דאָ דער ים אונבעשרייבליך ווייס, צו מורח און צו מערב צו. די ווייס אויס שטייגענדע זונן עראָבערט זיך דעם ברייטען ים. די דיק פליסיגע, דונקעלע וואסער מאסען ווערען אויף מיילען און מיילען ארום איבערגעבעקט מיט א זילבער ווייסען זונגען שטראהלען שטויב. נור דאָ אויף דיעזען פעלזען ברעג קען מען אזא הערליכעס בילד זעהען.

אין דאָך איז די מיטען נאכט זונן נאָך פיעל אינטערעסאנטער אויף דער יבשה אין פינמארקען גאנץ נאָהענט צום רוסי שען גרענעץ. אויף דעם ים ערשיינט די מיטען נאכט אזוי